

Винославська Олена Василівна

к. психол. н., проф.

ФСП КПІ ім. Ігоря Сікорського

olenavynoslavska@gmail.com

Кононець Марія Олександрівна

к. психол. н., доц.

ФСП КПІ ім. Ігоря Сікорського

kononets.maria@gmail.com

ОСНОВНІ ЗАГРОЗИ ЕКОНОМІЧНІЙ БЕЗПЕЦІ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ ПАНДЕМІЧНИХ ОБМЕЖЕНЬ

В умовах пандемії економічна безпека, як провідний чинник особистої безпеки, набуває нового пріоритетного значення, оскільки без розвиненої економічної бази неможливо забезпечити всі необхідні заходи щодо подолання коронавірусу COVID-19.

Негативний вплив на особистість через коронавірусні обмеження, у тому числі їх постійне змінювання для різних груп населення, не міг не привернути увагу українських соціологів (В Україні зростає безробіття, 2020); Найбільші страхи українців під час епідемії, 2020; УКРАЇНА: вплив COVID-19 на економіку і суспільство (бачення пост пандемічного розвитку у 2020-2024 рр. очима експертів та молоді), 2020; Світ майже рік з пандемією: як думка українців відрізняється від жителів інших країн щодо вакцинування, оцінки дій урядів, обмежень і загроз, 2021 та ін.), політологів (Гарань, 2020; Кулик, 2020 та ін.), економістів (Маслій, & Котелевець, 2021; Ставицький, 2020 та ін.), психологів (Іщук, 2020; Слюсаревський, 2020 та ін.), які протягом 2020-2021 рр. досліджували проблеми безпеки людини в умовах пандемії COVID-19 як на рівні особистості, так і на рівні окремих груп населення.

Мета публікації полягає у висвітленні основних загроз економічній безпеці особистості в умовах пандемії COVID-19.

У найбільш загальному вигляді *економічна безпека особистості* являє собою стан, при якому повною мірою забезпечені всі необхідні умови захисту життєвих інтересів людини за умови реалізації системи соціальної захищеності й соціального розвитку особистості.

Економічна безпека особистості, по-перше, соціально обумовлена й детермінована інститутами соціально-економічної системи, що відтворює суспільні й особисті потреби й інтереси. По-друге, економічна безпека

особистості становить певну єдність протилежностей з безпекою держави. Особистість є носієм певних соціальних очікувань щодо створення державою умов для реалізації життєвих інтересів і нейтралізації загроз безпеці особистості, і тому стає не тільки стратегічним орієнтиром економічного розвитку, але й необхідною його умовою, а також чинником економічної безпеки держави (Степичева, Чернова, & Котельникова, 2015).

Серед чинників, що характеризують особисту безпеку, економічний чинник є провідним. Це пояснюється тим, що без розвиненої економічної бази неможливо забезпечити всі життєво важливі інтереси людини, як сукупність потреб, задоволення яких надійно забезпечує існування й можливість прогресивного розвитку громадян, суспільства й держави (Там само: 25). Наприклад, на початку виробництва протикоронавірусних вакцин між заможними країнами сталася жорстка конкуренція щодо першочергового її отримання для вакцинації своїх громадян.

Зазначимо, що держава, забезпечує безпеку особистості на основі реалізації її прав і свобод відповідно до діючого законодавства. Серед цих прав і свобод для нормального функціонування особистості, її можливості брати участь в усіх економічних процесах є такі: 1. Економічні права й свободи: право приватної власності; свобода підприємницької діяльності; свобода праці. 2. Соціальні права й свободи: право на соціальне забезпечення; право на освіту; право на житло; право на вільне розпорядження своїми здібностями; право на охорону здоров'я й материнство (Сульженко, 2011). Проте, у реальній дійсності державі не завжди вдається захистити права й свободи, створити такі умови, щоб особистість розкрила свої потенційні можливості, стала корисною й потрібною. Зокрема, на даному етапі розвитку держави на перший план виступають загрози безпеці життя і здоров'ю громадян через стрімке поширення коронавірусу.

Забезпечення безпеки на всіх рівнях управління досягається системою заходів економічного, організаційного й іншого характеру, яка має бути адекватною виникаючим загрозам. При цьому управлінські рішення на національному рівні приймаються на основі порогових значень системи певних показників, за якими визначається загальна оцінка рівня безпеки. Але в умовах невизначеності цей процес значно ускладнюється. Як зазначає В. Кулик (2020), в умовах пандемії держави усього світу зіткнулися зі складною дилемою: спрямувати всі зусилля на захист здоров'я своїх громадян чи поєднувати боротьбу проти поширення вірусу з підтримкою економіки.

В результаті аналізу структури економічної безпеки особистості О.О. Степичева, В.В. Чернова, & М.О. Котельникова, (2015) визначили десять її основних компонентів, а саме:

– *економічна безпека особистості в забезпеченні продовольством* передбачає захист особистості від загрози невідповідності фактичного й нормативного споживання по основних продуктах харчування, а також загрози голоду (економічної неприступності продовольства);

– *економічна безпека особистості в забезпеченості житлом і комфортністю проживання в ньому* передбачає захист особистості від загрози неприступності житла і загрози збільшення частки старого житла;

– *економічна безпека особистості в процесі відтворення населення* передбачає захист особистості від загрози зниження чисельності населення; загрози збільшення частки непродуктивного населення в загальній структурі населення; загрози росту числа розлучень; загрози збільшення кількості абортів; загрози алкоголізму населення;

– *економічна безпека особистості в сфері правопорушень* передбачає захист особистості від загрози масового поширення злочинності;

– *економічна безпека особистості в сфері охорони здоров'я* передбачає захист особистості від загрози скорочення чисельності й зниження рівня кваліфікації лікарів; загрози росту захворюваності населення;

– *економічна безпека особистості в екологічній сфері* передбачає захист особистості від загрози забруднення повітря викидами в атмосферу;

– *економічна безпека особистості в сфері трудових відносин* передбачає захист особистості від загрози скорочення числа економічно активного населення й загрози поширення безробіття;

– *економічної безпеки особистості в сфері диференціації доходів і фінансової безпеки* передбачає захист особистості від таких загроз: загрози скорочення валового внутрішнього продукту; загрози посилення диференціації суспільства по доходах; загрози бідності населення; загрози кредитної залежності населення;

– *економічна безпека особистості в сфері культури й освіти* передбачає захист особистості від загрози зниження доступності освіти, а також загрози зниження доступності культурних благ населенню;

– *економічна безпека особистості в сфері інформаційної забезпеченості* передбачає захист особистості від загрози «інформаційного голоду» населення; загрози отримання недостовірної інформації; загрози маніпулятивного впливу з боку ЗМІ; кіберзлочинності.

Проведення політики держави щодо виділених вище компонентів економічної безпеки особистості має бути пов'язане з нівелюванням загроз, властивих кожному з них. В умовах пандемії COVID-19 **основними загрозами економічній безпеці особистості**, що потребують її першочергового захисту державою, слід вважати загрозу збільшення захворюваності населення; загрозу скорочення чисельності лікарів; загрозу поширення безробіття; загрозу бідності населення; загрозу отримання недостовірної інформації щодо пандемії, загрозу обмеження доступу до традиційних форм освіти; загрозу зниження доступності культурних благ населенню. Результати нещодавно проведених в Україні досліджень свідчать, що в умовах пандемії українців непокоять зараження коронавірусом, неотримання у разі потреби належної медичної допомоги, фінансові проблеми, втрата роботи (Вірус чи криза. Чого більше бояться українці, 2020), невизначеність і невпевненість різних соціальних груп у власному економічному майбутньому (Слюсаревський, 2020; Іщук, 2020), унеможливлення прибуткової діяльності ряду бізнесових структур та припинення їхнього функціонування загалом (Маслій, & Котелевець, 2020).

Такі результати підтверджують, що економічна безпека особистості може бути забезпечена лише за наявності стійкої системи економічної безпеки, що припускає формування ефективної соціально-економічної політики, покликаної зміцнити виробничі відносини, змінити політику в галузі праці й зайнятості, вдосконалити систему охорони здоров'я і соціального захисту України. Комплексна реалізація даних напрямів дозволить забезпечити прийнятний рівень економічної безпеки особистості в Україні. Важливий внесок у цей процес мають внести дослідження в галузі економічної психології за напрямками, запропонованими С.Д. Максименко, Л.М. Карамушкою, & О.В. Креденцер (2020: 12). Комплексна реалізація даних напрямів дозволить забезпечити прийнятний рівень економічної безпеки особистості в Україні.

Список використаних джерел:

1. В Україні зростає безробіття (2020). *Слово і діло: аналітичний портал*. URL: www.slovoidilo.ua/2018/04/05/novyna/suspilstvo/ukrayini-zrostaye-bezrobittya
2. Вірус чи криза. Чого більше бояться українці? (2020). *BBC News / Україна, 14 квітня 2020 р.* URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/news-52284961>
3. Гарань, Олексій (2020). Чого бояться та чого чекають українці від 2021 року? *Інтерв'ю каналу UKRLIFE.TV 21.12.2020 р.* URL:

<https://dif.org.ua/article/chogo-boyatsya-ta-chogo-chekeyut-ukraintsi-vid-2021-roku-oleksiy-garan>

4. Іщук, Ольга (2020). Актуальні страхи молоді, пов'язані з професійною діяльністю в умовах пандемії коронавірусу COVID-19: Психологічний аналіз. *Організаційна психологія. Економічна Психологія*, 2-3(20), 60–71.

5. Кулик, Володимир (2020). Турботу про економіку та національну безпеку українці ставлять вище за боротьбу з пандемією. *Українська правда, п'ятниця, 23.10.2020 р.* URL: <https://www.pravda.com.ua/columns/2020/10/23/7270939/>

6. Максименко С.Д., Карамушка Л.М., & Креденцер О.В. (2020). Психологія здоров'я персоналу організацій в умовах пандемії COVID-19: предмет та актуальні напрямки дослідження. *Психологічне здоров'я персоналу організацій в умовах пандемії COVID-19: проблеми та технології забезпечення: м-ли XIV Міжнар. наук.-практ. онлайн-конф. з організаційної та економічної психології.* Київ – Біла Церква, 11–13.

7. Маслій О.А., & Котелевець М.М. (2021). Загрози фінансовій безпеці бізнесу в умовах пандемії. *Економічна безпека: держава, регіон, підприємство: м-ли VI Всеукр. наук-практ. інтернет-конф. з міжнар. участю.* Полтава: НУТУ, 67–69.

8. *Найбільші страхи українців під час епідемії* (2020). UA.NEWS. URL: <https://ua.news/ua/opros-pokazal-naybolshye-strahy-ukrayntsev-vo-vremya-epidemiyu/>

9. Світ майже рік з пандемією: як думка українців відрізняється від жителів інших країн щодо вакцинування, оцінки дій урядів, обмежень і загроз (2021). *Фонд Демократичні ініціативи імені Ілька Кучеріва.* URL: <https://dif.org.ua/article/svit-mayzhe-rik-z-pandemiyu-yak-dumka-ukraintsi-vidriznyaetsya-vid-zhiveliv-inshikh-krain-shchodo-vaktsinuvannya-otsinki-diy-uryadiv-obmezhen-i-zagroza>

10. Слюсаревський М.М. (2020). Дистанційне зондування суспільної свідомості як передумова адекватної відповіді психологічного співтовариства на виклики пандемії COVID-19. *Досвід переживання пандемії COVID-19: дистанційні психологічні дослідження, дистанційна психологічна підтримка:* матеріали онлайн-семінарів. Київ: ІСПП НАПН України, 65–70.

11. Ставицький Андрій (2020). Економічні сценарії пандемії: як трансформуватися Україні. *Економічна правда, вівторок, 7 квітня.* URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2020/04/7/659085/>

12. Степичева О.А., Чернова В.В., & Котельникова М.А. (2015). Целевая функция и угрозы экономической безопасности личности. *Социально-экономические явления и процессы, 2, том 10*, 83–89.

13. Сульженко Ю.О. (2011). Поняття та система економічних прав та свобод людини і громадянина в Україні. *Юридична наука, 3*, 14–24.

14. УКРАЇНА: вплив COVID-19 на економіку і суспільство (бачення постпандемічного розвитку у 2020-2024 рр. очима експертів та молоді) (2020). *Консенсус-прогноз, 52*. Київ: М-во розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=767c9944-87c0-4e5a-81ea-848bc0a7f470&tag=Konsensus-prognoz>